

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота з економічної теорії

на тему:

«Попит на гроші в національній економіці»

Студентки 2 курсу групи МЕСЕ-21
напряму підготовки: 6.050100 – Економіка та підприємництво
спеціальності 6.03050301 – міжнародна економіка

Салик Я.

Керівник: к.е.н., доцент

Шиманська О.П.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2016

План

Вступ

1. Фактори та складові попиту на гроші
2. Інструменти регулювання попиту на гроші
3. Шляхи активізації попиту на гроші в українській економіці

Висновки

Список використаної літератури

Вступ

Актуальність теми дослідження. В економічній теорії під грошовим ринком розуміють ринок, на якому здійснюється купівля-продаж короткострокових боргових інструментів строк погашення яких становить не більше одного року. Рівновага на даному ринку, як і на будь-якому іншому, формується під впливом попиту та пропозиції. Через боргову природу грошового ринку вирішальним чинником, якій визначає обсяг грошей є відсоткова ставка. Однак, розглядаючи абсолютну нееластичність грошової пропозиції щодо відсоткової ставки, можна стверджувати, що особливу увагу при дослідженні даного ринку слід приділяти питанням попиту на гроші. Під попитом на гроші розуміють таку кількість грошей, яку економічні суб'єкти бажають і готові мати у своєму розпорядженні для проведення поточних розрахунків як на даний момент часу, так і в майбутньому.

Роль грошового ринку в національній економіці важко переоцінити. Останні півстоліття увага економістів прикута саме до проблем грошового обігу як головного позбавляючого чиннику, що має вирішальний вплив на економічний розвиток держави. Рівновага на грошовому ринку має важливе макроекономічне значення.

Гроші – це те, що дозволяє обмінювати товар, виходячи із загальної пропорції (ціни). Виступаючи загальним еквівалентом, гроші мають найбільший попит, що підтверджує і такий класик економічної думки як А. Сміт: «...кожна розумна людина на будь-якому ступені розвитку суспільства після появи поділу праці, природно, має намагатися так організувати свою справу, щоб постійно поряд з особливим продуктами своєї діяльності володіти певною кількістю такого товару, який, на його думку, ніхто не відмовиться взяти в обмін на продукти своєї діяльності».

Присупаючи до аналізу попиту на гроші, ми не можемо ігнорувати безпосередньої ролі грошей як засобу обігу та платежу. Ще такі класики як Д. Рікардо розуміли дану вирішальну роль грошей, наголошуючи в той же час, що природа останніх мінлива і залежить від великої кількості факторів, а сама їх

поява має випадковий характер: «Якби існував інший товар, вартість якого не змінювалася б, то ми могли, порівнявши вартість риби та птиці із вартістю цього товару, визначити, в якому ступені ці зміни повинні бути приписані обставинам, що вплинули на вартість риби, і в якому обставинам, що вплинули на вартість птиці. Вважаємо, що таким товаром є гроші». Дійсно, для мінової вартості, корисним є існування загального еквіваленту у вигляді конкретного товару. Проте, за такої умови, гроші істотно обмежуються при виконанні всіх своїх функцій, що в подальшому призводить до появи кризових явищ.

Важливу роль при аналізі грошей займає зміна пропорції обміну грошей на інші товари з часом, іншими словами – вплив проценту. Так, розрізняють: номінальну процентну ставку, реальну процентну ставку та інфляцію. Номінальна процентна ставка відображає доход від заощаджень в грошових одиницях. Реальна процентна ставка вимірює доходи від заощаджень в фактичних величинах, тобто товарах, що можуть бути куплені в майбутньому. Інфляція відображає процентну зміну загального рівня цін з часом.

Розв'язання окремих питань, пов'язаних з грошовим ринком, його детермінантами та механізм формування рівноваги на ньому і впливу даної рівноваги на економіку країни досліджені в роботах Дж.М. Кейнса, Дж.Р. Хікса, М.І. Туган-Барановського та інших. В той же час, окремі фундаментальні положення потребують уточнення, що і обумовило вибір предмету дослідження та формування мети курсової роботи.

Метою курсової роботи є дослідження попиту на гроші, його та проблеми шляхи активізації в українській економіці.

Мета роботи зумовлює виконання таких **завдань**:

- дослідити попит на гроші і фактори, які впливають на його рівень;
- здійснити інструменти регулювання динаміки попиту на гроші;
- охарактеризувати шляхи активізації попиту на гроші в економіці України.

Об'єктом дослідження курсової роботи є теоретичні засади грошового ринку.

Предмет дослідження - аналіз попиту на гроші в Україні.

1. Фактори та складові попиту на гроші

Попит на гроші - одне з ключових і найскладніших явищ ринку грошей. Його вивчення виявилось центральною проблемою сучасної теорії грошей, а успіхи в його пізнанні визначали розвиток цієї теорії в ХХ ст., відкривали можливості ефективного регулювання ринку грошей через механізми та інструменти грошово-кредитної політики. В Україні, де тільки формується цей ринок освоюються механізми та інструменти грошово-кредитної політики, вивчення попиту на гроші набуває особливого теоретичного та практичного значення [3].

На відміну від звичайного попиту на товарних ринках, який формується як потік куплених товарів за певний період, попит на гроші виступає як запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент. Якщо такий запас грошей розглядати як елемент багатства, котрим володіють економічні суб'єкти, то попит на гроші можна трактувати як їхнє бажання мати певну частину свого портфеля активів (багатства) в ліквідній формі. Якщо власники портфельів активів віддають перевагу ліквідній формі, то це означатиме зростання попиту на гроші, і навпаки. Такий (портфельний) підхід до вивчення попиту на гроші був застосований Дж. М. Кейнсом, котрий назвав своє трактування попиту на гроші теорією переваги ліквідності.

Трактування попиту на гроші як явища залишку зумовлює істотну відмінність його від попиту на дохід, що є явищем потоку. Хоч ці два явища тісно переплітаються, проте вони не збігаються ні за обсягами, ні за напрямками і динамікою руху. Це значить, що попит на гроші не тільки по суті відрізняється від попиту на дохід, а й має відносно самостійні джерела задоволення.

За такого трактування попиту на гроші це явище набуває важливого значення в практиці управління грошовою сферою. Наявність попиту на гроші означає, що в його межах економічні суб'єкти триматимуть гроші в себе, не "викинуть" на товарний, валютний чи фондовий ринки і не порушать сформовану там рівновагу. Тому зростання попиту на гроші розширює

економічну межу емісії грошей, її зростання не зашкодить указаним ринкам, буде безінфляційним, приведе до підвищення рівня монетизації економіки.

Попит на гроші тісно пов'язаний зі швидкістю обігу грошей обернено пропорційною залежністю: у міру зростання попиту на гроші кожна грошова одиниця, що є в обороті, довше перебуватиме у розпорядженні окремого економічного суб'єкта, повільнішим буде її обіг, і навпаки. З цієї залежності випливають висновки, що мають важливе практичне значення:

- оскільки попит на гроші - явище динамічне, то і швидкість обігу грошей не може бути постійною;

- зростання швидкості обігу грошей унаслідок падіння попиту на гроші може компенсувати дефіцит платіжних засобів при зниженні рівня монетизації валового національного продукту і послабити кризу неплатежів;

- падіння швидкості обігу грошей через зростання попиту на них послаблює вплив збільшення маси грошей в обороті на кон'юнктуру ринків, гальмує його інфляційні наслідки;

- у парі "попит - швидкість" визначальним є попит на гроші, а похідним - швидкість їх обігу. Тому фактори зміни попиту на гроші об'єктивно впливають і на швидкість їх обігу. Проте це не виключає зворотного впливу зміни швидкості обігу грошей на динаміку їх попиту. Наприклад, якщо суто організаційними заходами (збільшення частоти виплат доходів, підвищення дохідності короткострокових фінансових інструментів, удосконалення системи розрахунків тощо) забезпечується прискорення обігу грошей, то це вплине і на формування попиту на них, особливо на його трансактивну складову.

У теорії грошей чи не найактуальнішим було і залишається питання, чому економічні суб'єкти накопичують гроші? Правильна відповідь на це питання створює базу для визначення економічних чинників, які впливають на обсяг і динаміку попиту на гроші, а також для формування механізму його регулювання.

У цьому питанні слід розрізняти два аспекти [5]:

- задля яких цілей економічні суб'єкти накопичують гроші;

- які мотиви спонукають їх до цього.

Щодо цілей накопичення грошей, то вони впливають із самих функцій грошей як купівельного і платіжного засобу та як засобу нагромадження вартості (багатства). У першому випадку метою є створення запасу купівельних і платіжних засобів, достатнього для задоволення поточних потреб економічних суб'єктів у товарах та послугах, у другому - накопичення грошей як капіталу, як форми багатства, що спроможна давати власникові дохід у вигляді процента. Може бути і третій випадок, коли накопичення певних запасів грошей підпорядковується першій і другій цілям одночасно.

Відповідно до зазначених цілей накопичення грошей попит на них можна розділити на три частини: попит на поточний запас платіжних засобів; попит на постійний запас грошей як форму багатства, що призначена давати додатковий дохід їх власникові; попит на тривалий запас грошей для здійснення майбутніх платежів та одержання додаткових доходів.

Відповідно до вказаних цілей виділяються три групи мотивів попиту на гроші з боку економічних суб'єктів: транзакційний (операційний) мотив; мотив завбачливості; спекулятивний мотив.

Транзакційний мотив полягає в тому, що економічні суб'єкти постійно відчують потребу в певному запасі грошей для здійснення поточних платежів, щоб підтримати на належному рівні своє особисте та виробниче споживання. Ці гроші повинні бути в формі, придатній для їх негайного використання в платежі, тобто бути наявними (готівка чи вклади до запитання). Запас таких грошей можна назвати поточною чи операційною касою. Він створює для власника значні зручності, бо забезпечує йому належну ліквідність і авторитет платоспроможного контрагента.

Мотив завбачливості зводиться до того, що юридичні і фізичні особи бажають мати запас грошей як ресурс купівельної спроможності, з тим щоб у будь-який час мати можливість задовольнити свої непередбачувані потреби чи скористатися перевагами несподіваних можливостей.

При макроекономічному підході до аналізу попиту на гроші з'являється третій чинник - швидкість обігу грошей. Чим вища швидкість обігу грошей, тим меншим буде попит на гроші, і навпаки. Тобто вплив цього показника на попит обернено пропорційний. Оскільки швидкість обігу грошей формується під впливом багатьох чинників, то всі вони опосередковано теж впливають на попит на гроші. Проте прибічники такого підходу до аналізу попиту на гроші вважають, що швидкість обігу грошей є відносно стабільною, тому її вплив на попит мало відчутний. Через це у своїх теоретичних висновках вони абстрагуються від цього чинника. Тому до формули попиту на гроші чинник швидкості, як правило, не входить.

При мікроекономічному підході до аналізу попиту на гроші швидкість обігу грошей зникає з поля зору. Замість неї використовується чинник зміни норми процента. Така трансформація чинників не випадкова. Адже швидкість обігу грошей - явище потоку, і воно не кореспондує з попитом на гроші, який є явищем залишку. Попит на гроші скоріше кореспондує з тривалістю зберігання їх запасу індивідом, яка є протилежним швидкості показником руху грошей: чим довше вони зберігаються в індивідів, тим більшим буде їх залишок і тим рідше вони передаватимуться одним індивідом іншому [10]. А тривалість зберігання залежить від зміни очікуваного доходу на менш ліквідні (альтернативні грошам) активи, у тому числі й унаслідок зміни норми процента: у міру зростання очікуваного доходу (норми процента) на альтернативні грошам активи тривалість зберігання буде скорочуватися і попит на гроші знижуватися, а в міру зниження очікуваного доходу - зростати.

Сучасна теорія грошей, крім цих трьох, що вже стали традиційними, почала визнавати ще ряд чинників впливу на попит, які можна умовно назвати новітніми. Це, зокрема, накопичення багатства, інфляція, зміни в очікуваннях перспектив щодо кон'юнктури ринку та ін.

Чинник накопичення багатства полягає в тому, що економічні суб'єкти, накопичуючи багатство у формі різних активів, відносно рівномірно розміщують

приріст його між всіма видами активів, у тому числі й у вигляді запасу грошей. Унаслідок цього в міру збільшення маси багатства зростатиме і попит на гроші.

Чинник інфляції впливає на попит на гроші в кількох напрямках. В умовах інфляційного зростання цін запас грошей, який мають у своєму розпорядженні економічні суб'єкти, неминуче знецінюється, і вони зазнають втрат, що само по собі провокує скорочення їх попиту на гроші. Крім того, інфляційне зростання цін неминуче підштовхує вверх ставку процента і всі інші очікувані доходи на альтернативні грошам види активів. Унаслідок цього буде зростати альтернативна вартість грошових запасів і скорочуватися попит на гроші. Разом з тим слід пам'ятати, що зростання цін є чинником позитивного впливу на попит, якщо воно не значне і не провокує інфляційних очікувань.

З інфляційними очікуваннями тісно переплітаються очікування погіршення кон'юнктури ринків взагалі, зокрема скорочення товарної пропозиції, посилення товарного дефіциту, погіршення якості продукції тощо. В усіх цих випадках економічні суб'єкти віддадуть перевагу накопиченню багатства у товарній формі, а не в грошовій, і попит на гроші скоротиться.

Розглянуті вище мотиви, чинники та закономірності руху попиту на гроші можна вважати класичними в тому плані, що вони широко визнані у світовій літературі як об'єктивно діючі в розвинутій ринковій економіці. Найповніше вони можуть виявлятися в умовах стабільної і добре розвинутої банківської системи, високорозвинутого ринку цінних паперів, лібералізованого ціноутворення, у тому числі формування процента, вільного руху грошей по каналах обороту, низької ризиковості грошових операцій тощо. Все це забезпечує економічним суб'єктам можливість найповніше реалізувати свою мотивацію до накопичення запасів грошей.

Основою сучасної грошової теорії є теорія портфельного вибору, яка розглядає економічного агента у певний момент часу, коли він володіє певним фондом багатства (портфелем активів) і приймає рішення щодо його розподілу між різними видами активів з метою максимізувати прибуток і мінімізувати ризик. Портфель складається з різноманітних активів – акцій, облігацій,

нерухомості, грошей та ін. Попит на гроші визначається тим, яку частку портфеля своїх активів економічний агент прагне тримати у ліквідній формі, тобто у вигляді грошей.

Для спрощення подальшого аналізу попиту на гроші припустимо, що портфель складається лише з двох активів: облігацій та грошей.

В цілому попит на гроші формується як попит на гроші для операцій (трансакційний попит) та для накопичення купівельної спроможності (попит на гроші як на актив), що обумовлено виконанням грошима двох основоположних функцій: як засобу платежу та засобу нагромадження.

Трансакційний (операційний) попит на гроші являє собою попит на гроші для обслуговування усіх видів угод в економіці. Зв'язок між сумою грошей і загальним обсягом операцій в економіці відображений у рівнянні кількісної теорії грошей, яке є макроекономічним рівнянням обміну: $M \cdot V = P \cdot Y$, де M – кількість грошей в обігу, V – швидкість обігу грошей, P – рівень цін, Y – обсяг випуску у реальному вираженні. Добуток $P \cdot Y$ є ціною оцінкою випущеної продукції, що задає попит на гроші для операцій. Добуток $M \cdot V$ – це кількість грошей, які мають бути сплачені при купівлі виробленої продукції. Із рівняння обміну випливає рівняння попиту на гроші: $M \cdot D = (P \cdot Y) / V$.

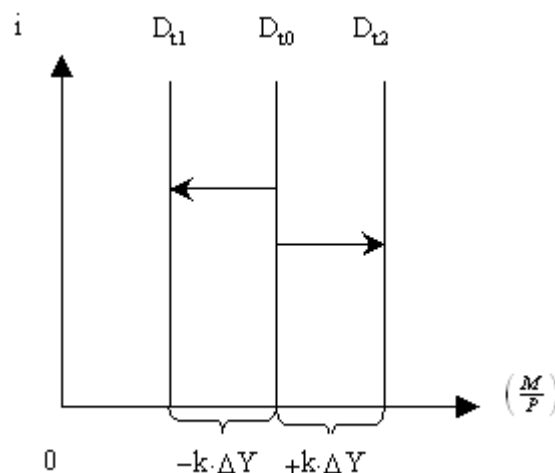

Рис. 1.1. Трансакційний попит на гроші

Рівняння показує, що трансакційний попит на гроші залежить від таких факторів, як абсолютний рівень цін, рівень реального доходу, швидкість обігу

грошей. Підвищення цін і зростання реального обсягу виробництва підвищують попит на гроші, зростання швидкості обігу грошей, навпаки, зменшує трансакційний попит. Якщо швидкість обігу грошей та рівень обсягу випуску у реальному вираженні стабільні, то кількість грошей, необхідних для обслуговування угод в економіці, змінюється пропорційно рівневі цін [12].

Номінальний попит на гроші відображає ту кількість грошей, яку економічні суб'єкти хотіли б мати для фінансування ділових операцій. З економічної точки зору, доцільніше розглядати реальний (скоригований на рівень інфляції) попит на гроші, який визначається з урахуванням їхньої купівельної спроможності – реальної вартості грошей. Реальні грошові залишки, або реальні грошові запаси вимірюють той обсяг товарів та послуг, який можна придбати за певну номінальну кількість грошей М/Р. Величина М/Р отримала назву “реальних грошових запасів”.

Проста функція трансакційного попиту пропорційна реальному доходу, або кількості виробленої продукції:

$$(M/P)^d = kЧУ, \text{ де } k = 1/V.$$

Реальний попит на гроші позитивно пов'язаний із рівнем економічної активності. Якщо зростає реальний доход, а отже, і обсяг запланованих та непередбачених операцій, то підвищується реальний попит на гроші, і навпаки.

На графіку (рис. 1.1), зокрема, показано, як змінюється трансакційний попит на гроші під впливом зміни ВВП: зростання ВВП збільшує попит на гроші і зсуває лінію попиту праворуч, і навпаки, зменшення ВВП зсуває лінію попиту на гроші ліворуч, тобто попит зменшується.

Попит на гроші як на актив – кількість грошей, яку економічні агенти прагнуть зберігати у формі заощаджень, тобто це бажана кількість фінансових активів у грошовій формі. Перевагою володіння грошима є їхня ліквідність. Недоліком володіння грошима як активом у порівнянні з іншими фінансовими активами (в нашому випадку – облігаціями) є те, що гроші не дають доходу у вигляді процента. Володіючи грошима, доводиться жертвувати доходом у вигляді номінальної процентної ставки.

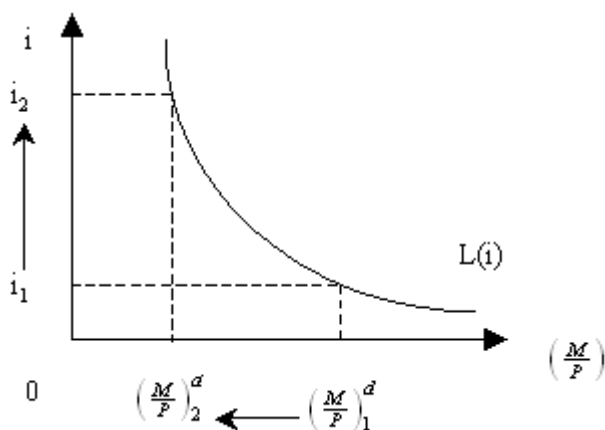

Рис. 1.2. Графік функції попиту на гроші як на актив

Номінальна процентна ставка – ставка процента, виражена в грошах за поточним курсом (без поправки на інфляцію). Номінальна процентна ставка являє собою альтернативні витрати або альтернативну вартість зберігання грошей. Чим вища процентна ставка, тим більше потенційного доходу втрачає економічний агент, який накопичує гроші. Зростання процентної ставки змушує економічних агентів перерозподіляти портфель активів – змінювати його структуру: зменшувати запас грошей i , відповідно, збільшувати запас облігацій. Тому підвищення процентної ставки зменшує попит на гроші.

Функція попиту на гроші як актив відображає обернену залежність величини попиту на реальні грошові залишки з боку активів від динаміки номінальної ставки процента: $(M/P)^d = L(i)$. Графічна інтерпретація даної залежності подана на рис. 2.2.

Реальну альтернативну вартість зберігання грошей визначає реальна ставка процента (r) – номінальна процентна ставка, що скоригована на рівень інфляції. Ця корекція ведеться відносно очікуваного темпу інфляції, оскільки фактичний майбутній рівень її невідомий.

З урахуванням очікуваної інфляції, функція попиту на гроші як на актив може бути записана таким чином: $(M/P)^d = L(r, ?^e)$.

Якщо реальна процентна ставка падає, то реальний попит на гроші зростає, оскільки зменшується реальна альтернативна вартість зберігання грошей. Чим вищий очікуваний темп інфляції, тим нижчим буде рівень реального попиту на

гроші, оскільки лише в цьому випадку зменшується зумовлена інфляцією втрата купівельної спроможності грошей.

Сукупний попит на гроші – це загальна кількість грошей, яку економічні агенти бажають мати для фінансування операцій та у формі активів, тобто сума трансакційного попиту на гроші і попиту на гроші як на актив.

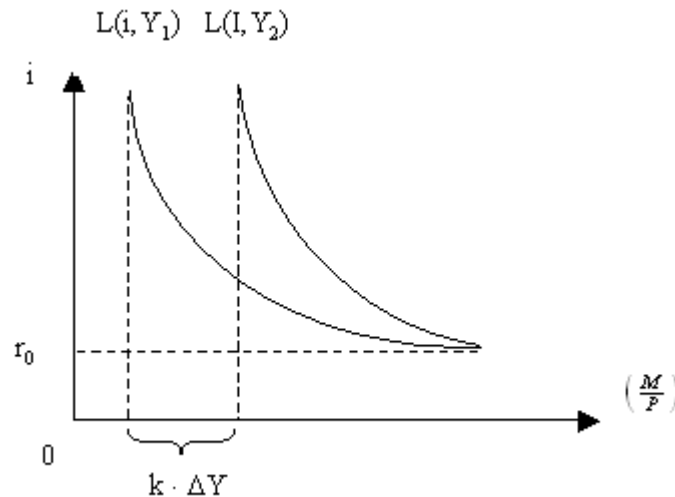

Рис.1.3. Графік функції сукупного попиту на гроші

В неявному вигляді функція сукупного попиту на гроші може бути записана таким чином:

$$(M/P)^d = L(i, Y) = L(i, Y^e, Y),$$

де i та Y є незалежними змінними функції попиту. Змінна доходу (Y) відображає співвідношення між грошовою масою і обсягом тих операцій, які необхідно профінансувати. Змінна процентної ставки (i) відбиває ступінь переваги грошових коштів відносно інших фінансових активів [7].

Проста лінійна функція реального попиту на гроші має вигляд:

$$(M/P)^d = kY - hi,$$

де коефіцієнти k та h відбивають чутливість (еластичність) попиту на гроші до доходу та процентної ставки відповідно.

Крива сукупного попиту на гроші має назву “кривої переваги ліквідності”. Згідно з функцією сукупного попиту на гроші, збільшення/зменшення рівня доходу супроводжується зростанням або падінням попиту на гроші на величину

кЧ?У, що на графіку відображається зсувом кривої попиту. При кожному даному рівні доходу величина реального попиту на гроші буде падати, якщо ставка процента зростатиме, що на графіку відображається рухом вздовж кривої попиту (рис.1.3).

При надто високій процентній ставці попит на гроші зменшується до мінімального, необхідного для проведення операцій в економіці, рівня – трансакційного попиту на гроші. І навпаки, при дуже низькому рівні процента попит на гроші цілковито еластичний за процентною ставкою. У цьому випадку альтернативні витрати зберігання грошей наближаються до нуля, і тому кожна запропонована кількість грошей користуватиметься попитом. Економічна ситуація, за якої процентна ставка перебуває на такому низькому рівні, коли доход від облігацій не компенсує пов'язані з ним ризики, і тому економічні агенти прагнуть тримати все своє багатство у формі грошей, тобто попит на гроші не має обмежень з боку ставки процента, отримала назву “пастки ліквідності”.

Залежність попиту на гроші від класичних чинників істотно деформується також тіньовими процесами в економіці, що набули широкого розмаху в Україні. З'являються нові мотиви накопичення грошей, зокрема такі, як утаювання доходів від оподаткування та приховування кримінальних грошових доходів, відмивання тіньових грошей тощо. У всіх цих випадках зміна попиту на гроші може відбуватися незалежно від впливу класичних чинників, що знижує ефективність останніх та можливості їх використання в практиці регулювання попиту на гроші.

Проте дія всіх таких чинників буде поступово послаблюватися, і вирішального значення набуватимуть класичні чинники. Тому вивчення механізму попиту на гроші має важливе значення для практики регулювання грошового обороту як у сучасних умовах, де його закономірності істотно деформовані, так і на перспективу, де вони діятимуть у більш чистому вигляді.

2. Інструменти регулювання попиту на гроші

Взаємодія попиту на гроші та їх пропозиції обумовлює їх відповідну модель. В умовах підтримання постійної пропозиції грошей формувалася підвищений попит на гроші. Коли в грошовій системі проводиться грошово-кредитна політика для підтримання стабільної норми відсотка, то спостерігається підвищений попит на гроші. Для недопущення зростання процентних ставок застосовуються операції на відкритому ринку.

Методи впливу на грошовий попит займають значне місце в монетарній політиці розвинених ринкових економік. Неокласичні тенденції та тенденції неокласичного синтезу в економічній теорії стали переважаючими у сучасних ринкових економіках.

Американські економісти звертають увагу, що сучасна теорія попиту на гроші розмежовується з поглядами кейнсіанців та монетаристів [10]:

1. Сучасна теорія попиту на гроші розглядає більш широкий діапазон активів, ніж безпроцентне зберігання грошей та довгострокові облигації.

2. Сучасна теорія відкидає поділ попиту на гроші на підставі мотиву застороги, трансакційний та спекулятивний мотиви. Процентна ставка все ж впливає на грошовий попит, обумовлений спекулятивним мотивом, проте лише внаслідок того, що норма процента є альтернативною вартістю зберігання грошей.

3. Сучасна теорія розглядає багатство як один із визначальних чинників попиту на гроші, коли збільшення багатства підвищує кожен складову багатства, в тому числі і на гроші.

4. Сучасна теорія охоплює й інші умови, які впливають на прагнення володіти більш ліквідним портфелем (наприклад, згідно теорії раціональних очікувань, прогнози впливають на грошовий попит).

5. Сучасна теорія враховує наявність інфляції та розмежовує реальний та номінальний попит на гроші.

Визнаючи за ринковою економікою самодостатньої сили, яка спроможна ефективно регулювати її діяльність, представники неокласичного синтезу пояснювали кризові явища лише неправильним втручанням держави.

Збільшення державних витрат, передусім соціальних, сприяє державним дефіцитам, інфляції, гальмуванню зростання доходу і спаду виробництва. У поглядах неокласиків та прихильників ліберальних концепцій є визначальні спільні риси:

а) максимальне обмеження впливу держави на економічні процеси, що може бути забезпечене лише шляхом приватизації;

б) створення можливостей для реалізації прояву ринкових сил шляхом ліквідації дефіциту державного бюджету, зменшення податків на підприємців і скорочення соціальних витрат;

в) забезпечення стабільності національної грошової одиниці та її купівельної спроможності.

У січні–листопаді 2015 року порівняно з відповідним періодом попереднього року номінальні доходи населення зросли на 29,9%. Наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів та послуг, збільшився на 26,6%, а реальний наявний, визначений з урахуванням цінового фактору, – на 12,5%.

У листопаді порівняно з жовтнем поточного року номінальні доходи населення збільшились на 3,7%, а наявний та реальний наявний доходи – відповідно на 2,3% та 0,2%.

Наявний дохід у розрахунку на одну особу за листопад 2015 року становив 983,9 грн. проти 961,1 грн. за жовтень.

Витрати населення у січні–листопаді п.р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року збільшились на 33,3%. Приріст заощаджень склав 46360 млн. гривень.

Доходи та витрати населення України у 2015 році (приріст/зниження, наростаючим підсумком у відсотках до відповідного періоду попереднього року) представлені на рис. 2.1.

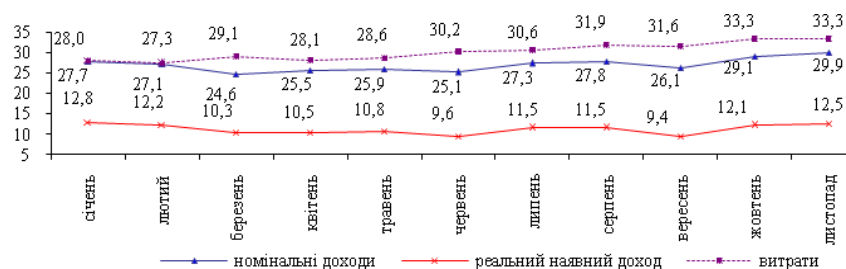

Рис 2.1. Доходи та витрати населення України у 2015 році [19]

Доходи та витрати населення України у січні–листопаді 2015 року характеризуються такими даними:

Таблиця 2.1.

Доходи та витрати населення України у січні–листопаді 2015 року [16]

Показники	Млн. грн.		Листопад у % до	
	січень– листопад	у т.ч. листопад	жовтня 2015	листопада 2014
Доходи – всього	551817	60658	103,7	137,0
1. Заробітна плата	235133	25666	104,7	134,2
2. Прибуток та змішаний дохід	88165	9928	96,1	149,0
3. Доходи від власності (одержані)	17703	2990	114,9	147,7
4. Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	210816	22074	104,7	133,9
в тому числі:				
соціальні допомоги	119067	12032	102,0	133,4
інші поточні трансферти	14235	1504	95,4	109,3
соціальні трансферти в натурі	77514	8538	110,8	140,2
Витрати та заощадження – всього	551817	60658	103,7	137,0
1. Придбання товарів та послуг	447342	46807	98,2	130,0
2. Доходи від власності (сплачені)	14905	1760	103,3	у 1,9 р.б.
3. Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	43210	4575	104,6	у 1,5 р.б.
в тому числі:				
поточні податки на доходи, майно тощо	31448	3299	105,4	у 1,7 р.б.
внески на соціальне страхування	7772	805	102,0	119,3
інші поточні трансферти	3990	471	103,5	139,3
4. Нагромадження нефінансових активів	9827	580	77,5	30,4
5. Приріст фінансових активів	36533	6936	у 1,7 р.б.	у 2,8 р.б.
з них:				

приріст грошових вкладів та заощаджень в цінних паперах	73665	10870	у 1,6 р.б.	у 2 р.б.
заощадження в іноземній валюті	15590	4296	104,1	у 2 р.б.
позики, одержані за виключенням погашених	-66915	-8290	х	х
Наявний дохід	416188	45785	102,3	133,6
Заощадження	46360	7516	у 1,6 р.б.	у 1,7 р.б.

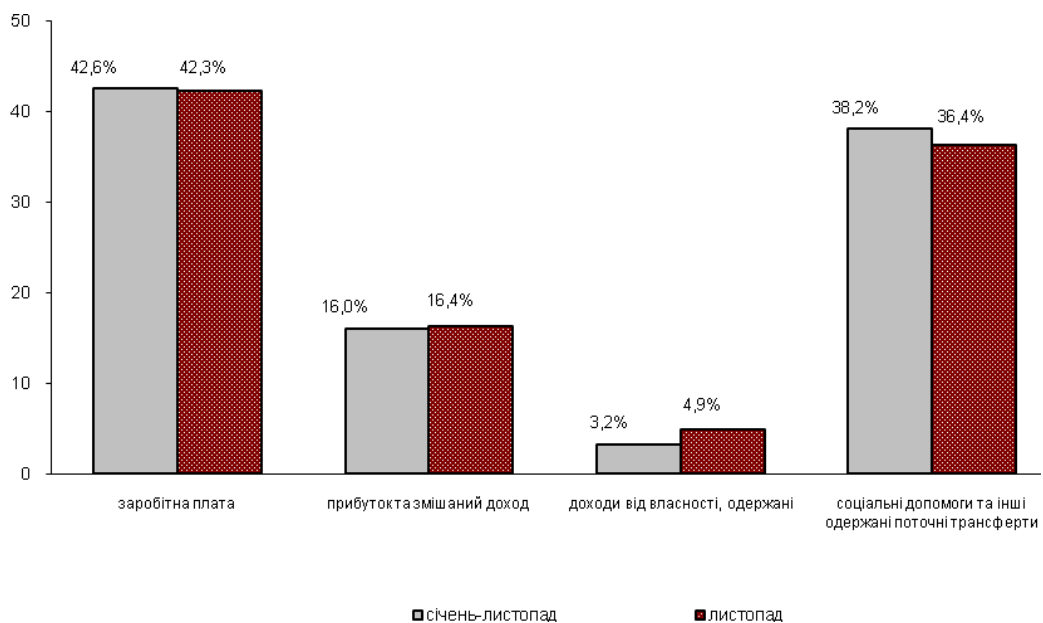

Рис. 2.2. Структура доходів населення України у січні–листопаді 2015 року [19]

Розглядаючи стан українського грошового ринку стає очевидним ряд проблем, які стримують створення високоліквідного, відкритого, активного ринку капіталів.

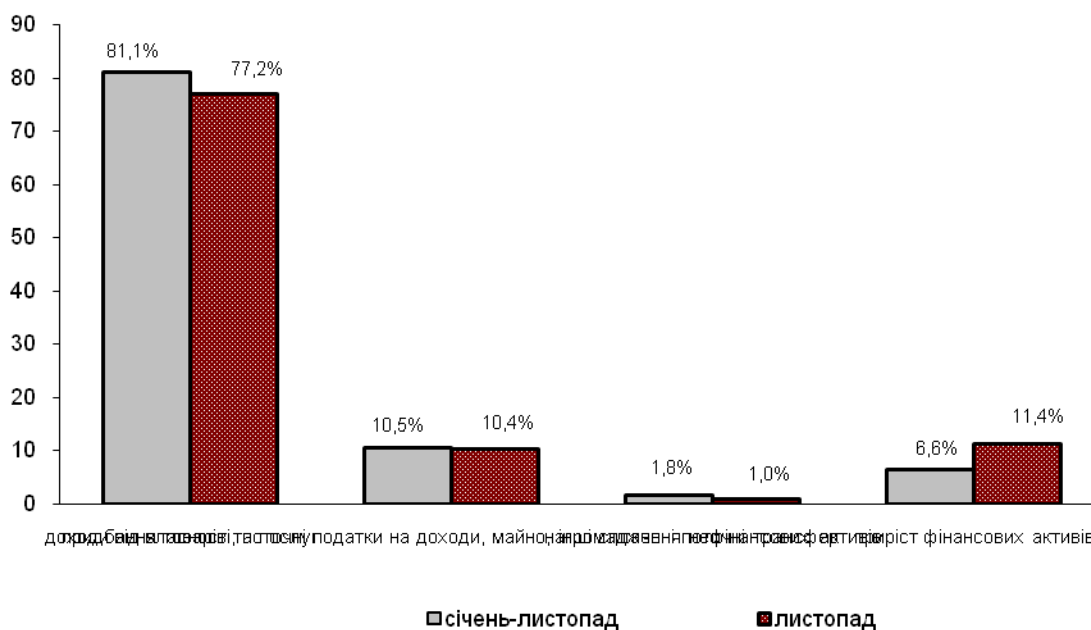

Рис. 2.3. Структура витрат та заощаджень населення України у січні–листопаді 2015 року [19]

Захист прав інвесторів. На сьогодні корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах, нехтування інтересами дрібних акціонерів підривають довіру до основного інструменту ринку капіталів - акцій. Акції переважно виконують функцію перерозподілу та поглинання, а не залучення інвестиційних ресурсів до реального сектору економіки. Все це накладається на низьку обізнаність населення. В результаті акції так і не стали привабливим інструментом ні для внутрішніх, ні для зовнішніх інвесторів, а лєвова частка обігу акцій здійснюється поза організованим фондовим ринком[16].

Розкриття інформації. Навіть передбачене чинним законодавством розкриття інформації як підприємствами-емітентами, так і установами, що забезпечують обіг цінних паперів (біржі, посередники тощо), повністю не врегульовано. В результаті практично неможливо отримати достовірну інформацію щодо перехресних прав власності, інших зв'язків між суб'єктами фондового ринку щодо реальності (завершення, тобто поставки проти оплата) зареєстрованих організаторами торгівлі угод, результатів фінансово-економічної діяльності підприємств.

Система реєстрації прав власності на цінні папери. Існуюча в Україні

система обліку цінних паперів не гарантує збереження прав власності акціонера і часто сприяє маніпулюванню системами реєстру. Паралельно існують два технологічно не пов'язані між собою підходи до обліку та реєстри власників іменних цінних паперів і облік цінних паперів, випущених в без документальній формі, на рахунках у зберігача. Технологічні недоліки реєстраторської діяльності, масове явище "кишенькових" реєстраторів так і не ліквідовані за 10 років існування цього інституту, що відкриває шлях до фальсифікацій і дублювання реєстрів, внесення несанкціонованих змін до реєстрів, створення перешкод у реалізації прав акціонерів. На жаль, останнім часом ці явища набули загрозливих масштабів, особливо з огляду на те, що переважна більшість зареєстрованих в Україні випусків акцій мають саме документарну форму і обліковуються в системі реєстрів.

Ще одним суттєвим недоліком обліку прав власності в системі реєстрів є інертність такої системи (необхідність витрат часу на забезпечення внесення змін до реєстру після кожної трансакції), що не дає змоги створити дійсно ліквідний і динамічний ринок.

У сфері розвитку інфраструктури фондового ринку необхідно підвищити відповідальність учасників ринку, усунути з останнього так звані "кишенькові" компанії, які обслуговують виключно інтереси певних фінансово-промислових груп і практично не здійснюють професійної діяльності. Зокрема, пропонується ввести більш жорстке нормативне регулювання структури акції вів страхових компаній (в напрямі збільшення інвестування в цінні папери), підвищити вимога до власного капіталу професійних учасників фондового ринку тощо [7].

З метою збільшення частки організованого фондового ринку вважається за доцільне на законодавчому рівні сконцентрувати всі угоди купівлі-продажу цінних паперів, емітованих підприємствами, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, виключно на організованому ринку. Крім того, пропонується вжити такі першочергові заходи, спрямовані на розбудову фондового ринку в Україні:

- встановити вимога щодо мінімального обсягу торгів цінними паперами,

за якого можливе функціонування ліцензованого організатора торгівлі;

- законодавчо встановити і привести у відповідність до вимог ЄС статус ТТС;

- надати право клірингу фондовим біржам;

- забезпечити впровадження єдиних стандартів діяльності всіх торговельних систем.

Окремо слід зупинитися на ролі ФДМУ і процесів приватизації в розбудові фондового ринку. Найважливішими і найефективнішими з точки зору сприяння вирішенню цієї проблеми є перелічені нижче заходи. Звичайно, всі вони потребують внесення певних змін до законодавчих (зокрема до Державної програми приватизації) та підзаконних актів, проте підтримка урядовцями та широкою спільнотою фондового ринку надає впевненості в якнайшвидшому вирішенні цих проблем.

По-перше, потрібно змінити концептуальні підходи до приватизації, зокрема: продавати державне майно на організованому ринку, значно скоротати обсяги продажу контрольних пакетів акцій промисловим інвесторам за конкурсними, закритими процедурами.

По-друге, треба набагато збільшити пропозицію на фондових біржах дрібних пакетів акцій (у тому числі шляхом дроблення великих державних пакетів) інвестиційно-привабливих підприємств, орієнтуючись на попит з боку інституційних інвесторів (пенсійних і інвестиційних фондів, страхових компаній тощо).

По-третє, заслуговує на увагу пропозиція провести кілька валютних проектів приватизації, спрямованих на створення публічних акціонерних компаній - акціонування і виведення на ринок привабливих стратегічно важливих підприємств; продаж їх акцій має бути орієнтований на велику кількість дрібних інвесторів; умовами продажу має бути запобігання консолідації значного пакета акцій у однієї або групи афішованих осіб.

По-четверте, слід активізувати роботу щодо знерухомлення на рахунках зберігачів державних пакетів акцій, випущених у документарній формі.

По-п'яте, потрібно визначити на тендерній основі одного-двох організаторів торгівлі, які б сконцентрували в себе весь обсяг пропозиції акцій ФДМУ, забезпечили наступний рівень організаційного, технологічного й інформаційного забезпечення процесу приватизації.

По-шосте, слід позбавитись дублювання різних способів продажу акцій, скоротити їх кількість і чітко визначити пріоритетність. Якнайширше застосовувати продаж акцій ВАТ на ФБ і в ПФТС як найбільш відкритий, прозорий і, що не менш важливо, економічно вигідний для держави спосіб приватизації, запровадити обов'язковий аналіз майнового і фінансового стану підприємств, а також забезпечити перед приватизаційну підготовку об'єктів приватизації з метою підвищення їх інвестиційної привабливості.

3. Шляхи активізації попиту на гроші в українській економіці

Монетарна політика є дуже ефективним інструментом формування конкурентоспроможності національної економіки, оскільки здійснює безпосередній вплив на чинники, пов'язані з ціною та ціноутворенням і з відтворювальним процесом загалом.

На сьогоднішній день стратегія України, що до розвитку економіки в цілому тісно пов'язана з проведенням ефективної монетарної політики та регулювання цієї політики зі сторони Національного Банку.

Але грошово-кредитна політика, що проводилася НБУ має свої проблеми та можливості вирішення цих проблем. Основними з таких проблем є:

- при використанні монетарних інструментів макроекономічного регулювання відсутня збалансованість дій;
- монетарні заходи впливу на економіку мають короткостроковий характер, не переслідують стратегічних цілей грошово-кредитної політики держави;
- динаміка монетарних агрегатів в Україні залишається негативною;
- у зв'язку з інфляційними процесами існує недовіра економічних суб'єктів до національної грошової одиниці, що спричиняє високий рівень доларизації економіки[11].

Починаючи з етапу становлення і до сьогоднішнього дня НБУ активно використовував лише декілька інструментів грошової політики. Це відсоткова політика, операції на відкритому ринку та норма обов'язкового резервування. Як ми знаємо наслідки використання даних інструментів не завжди можна передбачити і вони не завжди мали позитивний характер на економіку країни. Ця проблема головним чином була спричинена розбіжністю в діях уряду України та НБУ.

Отже, серед головних чинників високого попиту на гроші можна виділити високі темпи економічного зростання та продовження процесу демонетизації економіки.

Як свідчать дані табл. 3.1. грошова маса зростала швидшими темпами, ніж ВВП (як фактичних, так і в порівняних цінах) та ІСЦ.

Таблиця 3.1

Коефіцієнти випередження грошової маси порівняно з ВВП та ІСЦ в Україні за 2010-2015 рр. [18]

Рік	Коефіцієнт випередження грошової маси порівняно з		Коефіцієнт випередження грошової маси порівняно з ІСЦ
	ВВП у фактичних цінах	ВВП у порівняних цінах	
2010	1,196	1,019	0,822
2011	0,848	0,927	1,137
2012	1,049	1,135	0,941
2013	0,779	0,838	1,276
2014	0,850	0,887	1,175
2015	0,885	1,090	0,857

Розрахунки свідчать, що за 2010-2015 рр. показники випередження грошової маси порівняно з реальним ВВП лише в окремі роки узгоджуються з даними світової статистики (коливались в межах 1,181 - 1,504). Грошова маса зростала випереджаючими темпами в порівнянні з ІСЦ лише в трьох роках: 2011, 2013 та 2014. В інші періоди можна спостерігати випередження ІСЦ. Але навіть при існуючому випередженні грошової маси попит на гроші є більшим, а частина емісії грошей конвертується у валюту і відбувається "втеча" грошей за межі країни. Це свідчить про відсутність економічно і статистично обґрунтованих методик, які дозволили б узгодити динаміку двох важливих макроекономічних показників.

Для аналізу достатності або надлишковості грошової маси в обігу використовувався ВВП в фактичних цінах, оскільки в ньому відображаються не лише процеси створення вартості, але і процеси її перерозподілу, взаємодії реального і фінансово-посередницького секторів економіки. У зв'язку з цим вчені зазначають, що більш швидке зростання грошової маси в порівнянні з ВВП у постійних цінах не може використовуватися для оцінки достатності або надлишковості. При стабільних цінах або їх поступовому збільшенні

коефіцієнти випередження грошової маси порівняно з номінальним або реальним ВВП є практично однакові. Водночас, економічна теорія не заперечує випереджаючого зростання грошової маси над реальним ВВП. Наприклад, М. Фрідмен для короткострокових цілей допускає середньорічний приріст грошової маси на 4-5% при середньорічному прирості реального ВВП на 3% і незначному зниженні швидкості обігу грошей [13].

Таким чином, коефіцієнт випередження грошової маси над реальним ВВП відповідає визначеним економістами нормам і його можна використовувати як показник ефективності проведеної грошово-кредитної політики. А випереджаюче зростання показника, навіть при стабільній швидкості грошової маси, в Україні пояснюється, по-перше, тінізацією економіки, і по-друге, тим що ВВП не відображає загального обсягу угод в економіці країни.

Важливе аналітичне значення має коефіцієнт еластичності, який є відносною величиною, і показує на скільки відсотків змінюється обсяг грошової маси при зміні реального ВВП або ІСЦ на 1%. Розрахунок коефіцієнтів еластичності, які дозволяють обґрунтувати висновки щодо раціональності формування обсягу грошової маси, наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Коефіцієнти еластичності грошової маси в Україні за 2010 - 2015 рр. [18]

Рік	Коефіцієнт еластичності, %		
	по доходу		по споживчих цінах
	ВВП у фактичних цінах	ВВП у порівняних цінах	
2010	-2,36	-	-2,71
2011	0,18	0,60	0,35
2012	9,17	23,67	11,50
2013	0,01	0,27	0,03
2014	0,00	0,24	0,01
2015	-	2,79	4,30

Як видно з табл. 3.2, в Україні відбувалася невідповідність темпів зростання ВВП та грошової маси. Наприклад, у 2012 р. зростання реального ВВП на 1% призвело до зростання грошової маси на 9,17%. Виникає питання, чому у відповідності з рівнянням І. Фішера зниження темпів зростання

реального ВВП не призводить до аналогічної зміни грошової маси? Аналізуючи динаміку грошової маси та динаміки цін можна побачити, що коефіцієнт еластичності по споживчих цінах показує низьку еластичність між зростанням цін і приростом грошової маси. Отже, можна спростувати твердження монетаристів щодо забезпечення певного приросту грошової маси для підтримки помірних темпів інфляції в Україні. Також не підтверджується і постулат про те, що єдиною необхідною та достатньою умовою, яка визначає темпи інфляції, є зміна темпів зростання грошової маси.

Тому в більшості країнах світу центральні банки відмовилися від монетарного таргетування інфляційного процесу, так як встановлення діапазонів зростання грошових агрегатів протягом багатьох років не давали корисних результатів. В Україні, також є всі умови для відмови від монетарного таргетування інфляції.

Тенденції вказують на те, що в Україні відсутня пряма залежність між темпами зростання грошової маси та інфляцією. Особливо цікавим є порівняння індексів споживчих цін та цін виробників. По суті ці два показники можна розглядати як інфляцію попиту та пропозиції, і відобразити вони повинні схожу тенденцію. В дійсності, можемо побачити, що індекси, в окремі роки, коливаються в різних діапазонах. Таким чином, певне прискорення інфляційних процесів впродовж досліджуваного періоду, було пов'язано, насамперед, з експансійною бюджетною політикою та недосконалим регулюванням окремих товарних ринків. Тобто, можна зробити висновок, що у формуванні попиту на гроші беруть участь, щонайменше, два фундаментальні фактори: ВВП та рівень цін.

Одним із головних завдань монетарної програми НБУ є визначення реального попиту на гроші з боку економічних агентів відповідно до зростання виробництва для безінфляційного розширення грошової маси.

На сьогодні стратегічним завданням грошової політики України є збільшення довіри населення до національної валюти. Це в свою чергу вимагає

від України збільшення коефіцієнта покриття грошової маси золотовалютними резервами.

Поряд з цим для підвищення регулювання грошово-кредитної політики НБУ держава має здійснити комплекс заходів, а саме:

- за дорученням Нацбанку доцільно розробити на визначений періодом (від 3 до 5 років) систему пільг для комерційних банків, які надають частину своїх ресурсів на кредитування;

- банкам, що кредитують високоефективні інвестиційні проекти, спрямовані на освоєння нових технологій та інвестицій, закупівлю імпортного обладнання, забезпечити пріоритетність виділення кредитних ресурсів у повному обсязі й на пільгових умовах рефінансування, обумовити можливість часткового забезпечення і гарантій держави під такі пільгові кредити;

- поступово зменшити адміністративний контроль за діяльністю банків у валютній сфері, полегшити доступ комерційних банків до валютних коштів паралельно із удосконаленням нагляду за проведенням ними валютних операцій, у тому числі послабити обмеження щодо надання валютних кредитів за умови спрямування їх на інноваційно-інвестиційні цілі;

- спростити процедуру отримання та оформлення кредитів, чому сприятиме створення повноцінно функціонуючого кредитного бюро, яке б акумулювало в себе інформацію про потенційних кредиторів[2].

Беручи до уваги всі проблеми регулювання грошово-кредитної політики НБУ та низку заходів, що є бажаними для проведення в поточному періоді, необхідно здійснити і певні макроекономічні заходів. Основними з таких заходів є:

1. Застосування інструментів монетарного регулювання має бути спрямоване на забезпечення стійкості ринкових механізмів і фінансових ринків з метою досягнення балансу між ефективною дією ринкових законів і довгостроковою стабільністю.

2. Здійснити перехід до фінансування дефіциту бюджету за рахунок внутрішніх запозичень та розробити певний механізм для розвитку та підвищення ліквідності внутрішнього ринку цінних паперів.

3. Підвищити стабільність грошової одиниці застосовуючи інструменти монетарної політики таким чином, щоб забезпечити стабільність попиту на гроші з однієї сторони, та не призвести до значного підвищення цін з іншої.

4. Встановлення цільових орієнтирів відсоткових ставок і формування програми грошової пропозиції, яка відповідає величині попиту на гроші.

5. Впровадження інноваційних технологій монетарного регулювання економіки.

6. Забезпечити валютний курс гнучкістю, та здійснювати грошову політику базуючись на теорії таргетування інфляції.

Отже, з наведеної вище інформації стає зрозумілим, що в Україні існує можливість підвищення ефективності проведення грошово-кредитної політики та її регулювання НБУ. Це б надало Україні можливість забезпечення стабільного економічного зростання, подолання наслідків світової фінансової економічної кризи та знизити інфляційні процеси.

Висновки

Отже, робимо висновки, що на відміну від звичайного попиту на товарних ринках, який формується як потік куплених товарів за певний період, попит на гроші виступає як запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент. Якщо такий запас грошей розглядати як елемент багатства, котрим володіють економічні суб'єкти, то попит на гроші можна трактувати як їхнє бажання мати певну частину свого портфеля активів (багатства) в ліквідній формі. Якщо власники портфелів активів віддають перевагу ліквідній формі, то це означатиме зростання попиту на гроші, і навпаки.

Пропозиція грошей - друга сила, що у взаємодії з попитом визначає кон'юнктуру грошового ринку. Як і попит на гроші, пропозиція їх є явищем залишку. Суть пропозиції грошей полягає в тому, що економічні суб'єкти в будь-який момент мають у своєму розпорядженні певний запас грошей, які вони можуть за сприятливих обставин спрямувати в оборот.

На рівні окремого економічного суб'єкта пропозиція грошей взаємодіє з попитом на гроші як його альтернатива. Якщо фактичний запас грошей окремого індивіда перевищує його попит на гроші, а це можливо при зростанні альтернативної вартості зберігання грошей, то цей індивід пропонуватиме частину свого запасу грошей на ринок до продажу. І навпаки, при перевищенні попиту над наявним запасом індивід буде купувати їх на ринку чи іншими способами задовольняти попит. Тому на цьому рівні пропозиція і попит постійно чергуються - при зростанні рівня процента економічний суб'єкт виступатиме на ринку з пропозицією грошей, а при зниженні - з попитом на гроші.

Швидкість обертання грошей змінюється під дією багатьох факторів. В цьому дослідженні зроблена спроба проаналізувати деякі з них. Отримано підтвердження того, що інфляція впливає на швидкість обертання та монетизацію економіки. Задоволення Національним банком України попиту на національну валюту та постійне зростання рівня монетизації економіки можливе лише при зниженні темпів інфляції до передбачуваного та контрольованого

рівня. Отже, взятий курс на запровадження режиму, що базується на забезпеченні цінової стабільності, правильний.

Оскільки швидкість обертання піддається значним коливанням, що зумовлено дією великої кількості факторів, встановлення цілей зростання монетарних агрегатів містить ризик неправильної оцінки попиту на гроші. Це може призвести до негативних для економіки наслідків.

Використання відсоткових ставок як операційного орієнтиру, замість будь-якого грошового агрегату, робить монетарну політику більш гнучкою. Це можна проілюструвати за допомогою такого умовного прикладу.

Припустимо, що в економіці відбувається підвищення попиту на гроші внаслідок неочікуваного зростання реального доходу. В такому разі попит на гроші підвищується.

Відсоткова ставка як орієнтир монетарної політики більш гнучка і є об'єктивним інструментом визначення попиту на гроші. Виходячи з того, що середньозважені ставки за кредитами в національній валюті мають виражену тенденцію до зниження, попит на гроші задовольняється.

Було продемонстровано, що швидкість обертання грошей може підвищуватися, відповідно монетизація економіки знижуватися, як під дією негативних для економіки чинників (прискорення інфляції, негативні курсові очікування та ін.), так і позитивних чинників (позитивні зрушення в платіжній системі, фінансові інновації, розвиток ринку цінних паперів).

Стратегічна мета грошово-кредитної політики має бути підпорядкована загальним стратегічним цілям соціально-економічної політики держави: стабілізації сукупного обсягу виробництва, зайнятості та рівня цін. Тактичною метою політики є забезпечення внутрішньої стабільності грошей, тобто оптимальної рівноваги між попитом і пропозицією грошей. Визначаючи тактичні й оперативні завдання грошово-кредитної політики, потрібно враховувати необхідність її диференціації залежно від конкретної макроекономічної ситуації. Оскільки Конституція України покладає на НБУ обов'язок забезпечувати

стабільний грошовий обіг, цілком логічно вважати НБУ відповідним суб'єктом грошово-кредитної політики.

Предметом правового регулювання в сфері грошового обігу є, по-перше, відносини з регламентації грошово-кредитної політики як правової категорії (визначення, встановлення концептуальних положень, цілі, індикатори, показники, методи, засоби регулювання, наприклад порядок формування обов'язкових резервів, та інші), по-друге, відносини із визначення кола суб'єктів та їх повноважень, окреслення їх завдань, функцій і компетенції, по-третє, організаційно-правові основи формування, прийняття Основних засад грошово-кредитної політики, її реалізації та контролю за здійсненням, тобто процесуальні відносини.

Отже, показники швидкості обертання грошей та монетизації економіки не можуть бути цільовими орієнтирами, а повинні використовуватися лише для аналітичних цілей.

Список використаної літератури

1. Бурмака М.О. «Регулювання фондового ринку в Україні». Фінанси України – 2012. - № 11. – С. 8-84.
2. Гальчинський А. «Теорія грошей». - К Основи, 2001 - С.74
3. Гальчинський А. Ревальвація гривні – крок у перспективному напрямку / А. Гальчинський // Дзеркало тижня. – 2011. - №19. – 24-30 травня
4. Гроші та кредит. За ред. М.І. Савлука. - К : КНЕУ, 2001.
5. Задоя А.О., Ткаченко І.П. «Структура та функції сучасного фінансового ринку». Фінанси України. - 2012. - № 5. –с.7
6. Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України «Голос України». - 2015. - 31 жовт. – С. 8-10.
7. Косіша Н. «Гроші та грошова політика»: Навч. посіб. – К. , 2001 - 224 с
8. «Місце та стан розвитку фондового ринку в економічному просторі України» <http://www.ssmc.gov.ua>,
9. Нідзельська І.Гнучкий режим курсоутворення: можливі наслідки для економічного розвитку України / Інна Нідзельська // Банківська справа : Науково-практичне видання. - 2011. - № 1. - С. 45-50
10. Петрик О. Історія монетарної політики в Україні / О. Петрик // Вісник НБУ.– 2010. - №1. – С. 2-16
11. Петрик О. Недооцінка гривні та її наслідки для монетарної політики / О. Петрик // Вісник НБУ.– 2011. - №2. – С. 3-5
12. «Підсумки роботи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку протягом 2015 року». – Київ, 2016 <http://www.ssmc.gov.ua>.
13. Скрипник А.. Вплив валютно-курсової політики на інфляційні процеси в Україні. / А. Скрипник, Г. Варваренко // Вісник НБУ. – 2012. - №1. – С. 40-48
14. Шевчук В. Платіжний баланс, економічне зростання і стабілізаційна політика. Монографія / В. Шевчук – Львів: Кальварія, 2008. — 737 с.
15. Шевчук В. Чому так пізно оприлюднено дані про ВВП / В. Шевчук // Вісті: Діловий випуск. – 2011. - №31. – С.28-29
16. Яковлев Ю. «Стан і перспективи фондового ринку України та вплив на

нього приватизаційних процесів». <http://www.ssmc.gov.ua>.

17. Януль І.Є., Шелудько В.М. «Шляхи розвитку фондового ринку в Україні», «Фінанси України» - 2012 - № 6. - С 96-100.

18. <http://ukrstat.gov.ua>

19. <http://kmu.gov.ua>